

Vanvårdersättning – en misslyckad upprättelse

Ersättningsnämnden har inte haft barnperspektiv när de sagt nej till 54 procent av de sökande. Men staten kan fortfarande ta ansvar för barnen som sveks.

Text: Anna Fredriksson | Bild: Göran Johansson | [Prenumerera](#) | Artikel i SocialPolitik nr 3 2016

– Något gick snett, och jag hävdar att det var i Ersättningsnämndens bedömningar. Men det finns alltid en väg framåt, en öppen dörr för en rättfärdig upprättelse.

Det hävdade riksdagsledamoten Roland Utbult (KD) under det panelsamtal som SocialPolitik arrangerade i Almedalen.

Roland Utbult är den enda av riksdagens 349 ledamöter som offentligt gått ut och sagt att den ekonomiska upprättelse som skulle komma vanvårdade före detta fosterbarn och barnhemsbarn till del är förfelad, när 54 procent av de 5 000 som sökt ersättning fått avslag.

– Det finns ett antal riksdagsledamöter som skulle vilja reagera men inte gör det av hänsyn till sina partier. Men min lojalitet ligger inte där.

En så hög avslagssiffra är unik internationellt. I Irland sökte 14 000 personer ersättning i en liknande process – 5 procent fick nej. I Norge användes differentierade belopp och andelen avslag var lägre än 10 procent.

Roland Utbult satt i socialutskottet när riksdagen beslutade att ge möjlighet för personer som varit placerade mellan 1920 och 1980 att ansöka om 250 000 kronor för vanvård "av allvarlig art". Han tror att de som tryckte på den gröna knappen då hade goda intentioner.

Göran Johansson, som under sex år var ansvarig för Vanvårdsutredningen, är upprörd över att hans utredningsuppfattningar, som på punkt efter punkt skilde sig från

propositionen, aldrig redovisades för riksdagen.

– Att mörka på det sättet är ohederligt av departementet.

Vanvårdsutredningen förändrade honom för alltid.

– Jag trodde aldrig i min vildaste fantasi att jag skulle få möta den här typen av berättelser. Ursäkten som gavs under ceremonin i Stockholms stadshus var också viktig, det är inte bara pengar det handlat om. Men pengarna var en symbolisk summa för att samhället svek dig.

Den intentionen fullföljdes aldrig av Ersättningsnämnden som arbetat som om det handlat om brottmål och inte utnyttjat det manöverutrymme till generositet som alltid finns, menar Göran Johansson.

– De har inte haft barnperspektiv i sina bedömningar. Jag har läst ett antal domar. Besluten är uppåt väggarna – de har missat hela poängen.

Vilka möjligheter finns nu, när Ersättningsnämnden är nedlagd, att få en förändring?

Anne Skånér, före detta ordförande i Samhällets Styvbarn, vill att Ersättningsnämndens beslut ska granskas, och kunna överprövas.

– Ingen kan vara nöjd förrän det finns en utvärdering av vad som legat till grund för Ersättningsnämndens beslut.

Även de som varit placerade efter 1980 måste få möjlighet till ekonomisk ersättning.

– Efter 1980 har vi ingen vanvård i den sociala barnvården, säger staten. Det finns i alla fall inga möjligheter att ställa staten eller kommunen till svars när de gör fel, säger Anne Skånér.

Just nu finns ett mål där författaren Sofia Rapp Johansson och hennes syster är skyldiga staten 250 000 i rättegångskostnader vardera för att de drivit frågan om vanvård i domstol. De har varit placerade efter 1980.

Europadomstolen har också fått en begäran att pröva det faktum att det inte gått att få Ersättningsnämndens beslut överprövat.

Thomas Kanger, den journalist och dokumentärfilmare som med sin film *Stulen barndom* satte igång hela den offentliga debatten 2005, är besviken på medias svala intresse att följa upp.

– För att den politiska viljan ska vakna krävs ett journalistiskt tryck. Varför inte en kompromiss? Även om politikerna gjorde rätt, känns det fel nu. Varför inte ge hälften till dem som uppfyllde de formella reglerna men fick nej? En öppning utan att någon behöver ha gjort fel.

Göran Johansson tycker att det värsta var att höra personer berätta att de anmält det de var utsatta för medan övergreppen pågick.

– Tjänstemännen har känt till, men inte gjort sitt jobb. Jag vill ha hoppet. Om anställda börjar stå upp och göra sitt jobb – då ger det hopp för framtiden.

Anna Fredriksson

Läs mer

[Är det möjligt att skipa historisk rättvisa?](#)

[Att försöka – trots otrygghet och ohälsa](#)